

A Literatura Galega de fins do s.XX e inicios do s. XXI

(3)

A prosa de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Prosistas e tendencias actuais máis relevantes.

1. Contexto histórico
2. Panorama xeral da narrativa desta época.
  - 2.1. Grupos e características. As novas temáticas.
  - 2.2.- Os autores máis representativos
    - 2.2.1. Víctor Freixanes
    - 2.2.2. Suso de Toro
    - 2.2.3. Manuel Rivas
- 3.- Antoloxía de textos

1. Contexto histórico

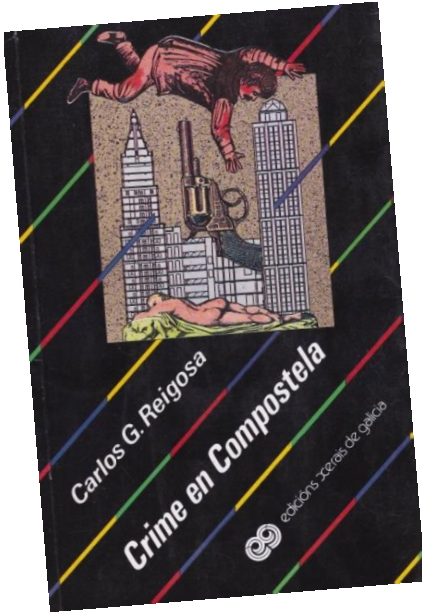
Coa chegada da democracia, o panorama social e cultural de Galicia muda radicalmente. Remata a persecución dos usos públicos do galego, que é recoñecido idioma oficial na nosa comunidade pola **Constitución de 1978**, e iníciase unha progresiva normalización da lingua. Complétase o longo proceso de estandarización do galego, coa publicación das **Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego**, que son declaradas oficiais en 1982 e serán a referencia para a maior parte das publicacións escritas.

Por outro lado, regularízase o ensino da lingua e da literatura galegas no ensino non universitario. Isto supón unha grande revitalización do sector editorial en lingua galega, tanto na publicación de libros de texto como de libros de lectura literaria. Ao mesmo tempo, provoca a aparición dun subxénero narrativo de temática e expresión especialmente adaptadas aos gustos adolescentes.

Créanse novas editoriais e dispárase o número de vendas do libro en galego. Algúns autores galegos comezan a ser traducidos a outras literaturas, o que supón unha maior difusión da nosa literatura no resto do Estado. A colaboración institucional, con importantes subvencións á cultura galega por parte da administración autonómica, consolida tamén outros sectores, como o teatro profesional ou o sector audiovisual.

2.- Panorama xeral da narrativa desta época.

No inicio deste período, mediada a **década dos 70**, conviven autores consolidados da etapa anterior, como Cunqueiro ou Blanco Amor, e os autores da Nova Narrativa Galega, como Méndez Ferrín e Carlos Casares, coa presenza de novos narradores que procuran novos camiños: X. Fernández Ferreiro, Paco Martín, Xoán I. Taibo ou A. Rei Ballesteros.

Nos anos 80, a narrativa ábrese a grande variedade de subxéneros até entón non abordados na literatura galega, ao tempo que se continúan temáticas existentes. Os autores máis importantes que inician a súa publicación nesta década son Víctor Freixanes, Xabier Alcalá, Alfredo Conde, X. M. Martínez Oca e Carlos Reigosa.

A partir dos anos 90, a narrativa consolídase como xénero predominante, ao que mesmo se achegan algúns dos principais poetas. Algúns dos narradores máis importantes destas últimas décadas son Suso de Toro, Manuel Rivas, Fernández Paz, Teresa Moure, Rosa Aneiros ou Domingo Villar.

2.1.- Grupos e características. As novas temáticas.

En canto ao aspecto temático, pódense identificar dúas **tendencias**.

Por un lado, está...

- **a continuadora da tradición**: a temática fantástica ou artúrico-cunqueiriana desenvolvida por **Xosé Miranda** ou **Darío Xoán Cabana**;
- **a temática da historia recente**, cultivada por **Manuel Rivas**, **Víctor Freixanes** ou **Rosa Aneiros**;
- **o realismo sociolóxico** ou a temáticas da realidade contemporánea de **Xavier Alcalá** ou **Manuel Rivas**;
- **a literatura infantil** de **Paco Martín**, **García Teijeiro** ou **Leticia Costas**.

Por outro lado, experimentase a irrupción de novas temáticas e **novos subxéneros** que até ese momento non foran cultivados pola narrativa galega e que van encontrar un extraordinario éxito comercial, en particular...

- **a novela negra**, que se inicia coa obra de **Carlos Reigosa** *Crime en Compostela* e vai ser continuado posteriormente por escritores como **Aníbal Malvar**, **Domingo Villar** ou **Miguel Anxo Fernández**;
- **o western** (X. Fernández Ferreiro, Carlos Reigosa),
- **a novela erótica** (X. López Valcárcel, Isidro Novo),
- **a ficción futurista** (R. Caride Ogando, A. Fernández Paz),
- **a ficción política** (X. Fernández Ferreiro),

- a narrativa humorística (Gonzalo Navaza, A. Álvarez Cáccamo)
- a novela urbana e experimental (Suso de Toro, Xurxo Borrazás)

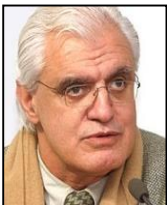
É de destacar de maneira especial a proliferación de **novelas dirixidas a un público adolescente**, con temáticas propias desa idade e un estilo simple e accesible que, aproveitando a escolarización en galego, conseguen un notable éxito de vendas. Os seus principais representantes son **A. Fernández Paz, Marina Mayoral e Fina Casalderrey**.

Neste período, créanse unha serie de **premios literarios**, algúns deles cunha gran dotación económica e todos cun gran prestixio, que revitalizarán o panorama da narrativa galega. Os máis importantes son a **Modesto Figueiredo** de narración curta, os premios **Blanco Amor, Xerais e García Barros**, de novela e o **Merlín**, de narrativa infantil.

Estes premios e o éxito de autores como Alfredo Conde, Manuel Rivas ou Suso de Toro estimulan o consumo da narrativa galega. Entre a década dos 90 e o ano 2000 a edición do libro galego duplícase. Moitos dos narradores galegos comezan a ser traducidos con regularidade ao castelán e mesmo a outras linguas

2.2.- Os autores máis representativos

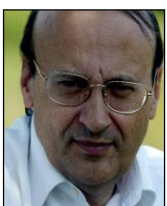
VÍCTOR FREIXANES. Xornalista e editor, foi elixido presidente da Real Academia Galega en 2017. Destaca na literatura pola **temática histórica**. Gaña o premio Blanco Amor con ***O triángulo inscrito na circunferencia***, a primeira novela longa da literatura galega, de grande complexidade e barroquismo. Outras obras son *A cidade dos césares* e *O fresco. Memoria dun fuxido*.

XABIER ALCALÁ. Autor enormemente prolífico, encádrase nunha primeira etapa dentro do denominado **realismo sociolóxico**, con novelas de grande impacto, como ***A nosa cinza*** e ***Fábula***. Despois alternará ficción e crónica de viaxes, en obras como *Nos pagos de Huinca Loo* ou *Latitude austral*.

ALFREDO CONDE. Despois dunha primeira etapa de **realismo social** (***Mementos de vivos***), incorpórase ao proceso de **renovación** da nosa narrativa con ***Xa vai o grifón no vento***, a súa obra máis ambiciosa e de maior éxito. Posteriormente presentará novelas de gran dispersión temática (fantasía, emigración, novela histórica...). Outras narracións relevantes son *Breixo* e *Memoria de Noa*.

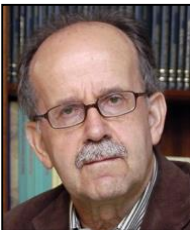
CARLOS REIGOSA. Con ***Crime en Compostela***, novela de extraordinario éxito editorial, inicia o xénero da **novela negra** na literatura galega e abre un camiño de narrativa de fácil consumo para lectores/as menos elitistas. Reigosa é autor tamén de *O misterio do barco perdido*, *Os outros disparos de Billy* e *Pepa a Loba*

SUSO DE TORO. Autor de grande influencia na narrativa das últimas décadas, móvese entre o **realismo sucio** e a **novela experimental**. A temática das súas obras é plenamente urbana, o estilo tende ao fragmentarismo, cunha linguaxe simple e directa, en ocasións coloquial, e os personaxes e as situacións están moi ligadas á vida cotiá. Algunhas das súas obras máis representativas son ***Polaroid, Tic-tac, Calzados Lola*** e ***Trece badaladas***.

MANUEL RIVAS. É talvez o narrador actual con maior proxección editorial e mediática. Tanto no relato breve como na novela, mostra un interese por retratar o presente e a historia máis recente do noso país. Destacan as historias centradas na problemática da Guerra Civil e a posguerra: ***Que me queres, amor?, O lapis do carpinteiro*** e ***Os libros arden mal***. Outras obras importantes son ***Un millón de vacas, As voces baixas*** ou ***O último día de Terranova***.

A. FERNÁNDEZ PAZ. Autor moi prolífico e de grande éxito de vendas, sitúa a meirande parte da súa obra dentro da **narrativa infantil e xuvenil**, achegándose ás temáticas de misterio e de terror, cun estilo fluído e asequíbel para o gran público. Entre as súas principais achegas, ***As flores radiactivas, Aire negro, O único que queda é amor*** ou ***Corredores de sombra***, destaca ***Cartas de inverno***, un dos maiores éxitos editoriais dos últimos tempos.

ROSA ANEIROS. Xornalista e ensaísta, comeza a destacar na narrativa con ***Resistencia***, unha novela sobre a historia recente de Portugal. En ***Sol de inverno*** (galardoada co Premio Xerais), relata, cun grande lirismo, unha historia de exilio como consecuencia da Guerra Civil, a través do periplo vital da protagonista. É autora tamén de ***Ás de bolboreta***.

DOMINGO VILLAR. Autor de dúas novelas de extraordinario éxito, recibiu numerosos premios e converteuse nun dos fenómenos editoriais máis salientábeis dos últimos anos. Ambas as novelas, ***Ollos de auga*** e ***A praia dos afogados***, están enmarcadas no xénero policial, e presentan, cunha excelente construción narrativa e combinando suspense, humor e localizacións urbanas, a resolución dun caso de asasinato na comarca de Vigo por parte do inspector Caldas

3.- Antoloxía de textos

Crime en Compostela

Deron unha volta completa pola rúa do Franco –convertida nun formigueiro de estudantes en permanente homenaxe a Baco–, rememoraron acontecementos do tempo que levaban sen verse (máis de dous anos) e intercambiaron algunhas anécdotas e historias triviais; pero moi pronto a conversa regresou ó presente, da man de Nirvardo.

–Pensou Teresa que, se o seu home é culpable, a súa aventura con Aurelio saíría á luz?

–Sí, pensouno. E, se se proba que o seu home é o culpable, non ten inconveniente en que todo saia ás claras. E no caso de que non o sexa..., quizabes tampouco lle importe moito, non o sei.

–Esa é a primeira cuestión que se formulou e que aínda está investigando a policía, supoño, tal e como mandan os canons; pero eu coído que non é a pregunta correcta neste caso. Para min, que aquí arden outras ceras...

–Non obstante, o común é que ninguén mate por nada. Se alguén matou a Aurelio, tivo que ser por algo, por gañar, por defender ou por castigar algo, polo que sexa, pero ten que haber un motivo. O que pasa é que non sempre é doado de descubrir.

–O motivo é o que fai que tódolos crimes sexan imperfectos, non?

–O crime perfecto é o que non se comete. Alfred Hitchcock comparábo co matrimonio perfecto, que tamén existe mentres a un non o atrapan, mentres un non casa.

Separáronse diante da renacentista fachada do Colexio de Fonseca, sede hoxe en día do Parlamento Autonómico. Carlos Conde subiu cara ó Palacio de Raxoi, onde quedara cun conselleiro. Nirvardo Castro deambulou polas rúas da Raíña e do Franco, as dúas ben concorridas, e ó pouco, sen darse de conta, atopouse de volta no punto de partida: a praza de Fonseca. Avistou sobre a dereita, ó fondo, a praza

do Obradoiro, inconfundible, e cara a ela se dirixiu. Non estivera alí desde que, con quince anos, o trouxeran nunha excursión organizada polo Seminario de Mondoñedo, pero recordábo todo.

Avanzou ata o centro da praza, cara ó Hostal dos Reis Católicos. Os seus coñecementos culturais, irregulares e moi descoidados, abundaban para percibir que se atopaba nunha das prazas máis prodixiosas do mundo e quizabes a única que reunía semellante variedade de estilos á vista: o románico arcaizante da portada do Colexio de San Xerome –hoxe Reitoría da Universidade–, o barroco exuberante e curvilíneo da fachada da catedral, o plateresco requintado do Hospital Real –agora hostel de cinco estrelas– e o neoclásico frío e sereno do palacio de Raxoi; harmonía de séculos e estilos imposible de igualar.

E por se todo isto non chegase, alí estaba, no fondal, a carón da catedral, o sobrio palacio de Xelmírez, cunha parte antiga –á que se accede desde a praza do Obradoiro– que está considerada como a obra máis sobranceira da arquitectura civil da Idade Media.

CARLOS G. REIGOSA, *Crime en Compostela* (1994)

O lapis do carpinteiro

Está arriba na galería, escoitando os merlos.

Carlos Sousa, o periodista, dixo grazas cando ela o convidou a pasar co aceno dun sorriso. Si, grazas, pensou mentres subía a escaleira, na porta de cada casa debería haber dous ollos coma eses.

Sentado nunha cadeira de vimbio, a carón dunha mesa [...], coa man pousada no libro aberto [...], o doutor Da Barca miraba cara ao xardín, envolto nunha aura de luz de inverno. A estampa sería apracible de non ser que respiraba por unha máscara de osíxeno. O tubo que o unía coa bombona colgaba sobre as flores brancas das plantas de azalea. [...]

Cando se decatou da visita, alertado polo renxer das táboas do chan da sala, o doutor [...] ergueuse e retirou a máscara cunha sorprendente axilidade [...]. Era alto e ancho de om-

bros, e mantiña alzados os brazos en arco. Semellaba que a súa función máis natural era a do abrazo.

Sousa sentiuse perplexo. Levaba a idea de ir ver un agonizante. Afrontou incomodado o encargo de arrincarlle as derradeiras verbas a un ancián de vida axitada. Pensaba escoitar un fío de voz incoherente, a loita patética contra o mal de Alzheimer. Endexamais puidera imaxinar unha agonía tan luminosa, coma se en realidade o paciente estivese conectado a un xerador. Non era ese o mal, pero o doutor Da Barca tiña a beleza tísica da tuberculose. Os ollos agrandados como lámpadas veladas de azul. Unha palidez de louza, vernizada en rosa nas meixelas.

Velaquí tes o repoteiro, dixo ela sen deixar de sorrir. Fixate qué novíño.